

Polskie doświadczenia w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni

Właściwa organizacja oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznej mogą w znacznym stopniu oddziaływać na ludzkie zachowania, w tym także przeciwdziałać popełnianiu przestępstw. Odpowiednia aranżacja przestrzeni ma niewątpliwie ogromny wpływ na poziom bezpieczeństwa, jaki odczuwają mieszkańcy danego obszaru¹.

Już w latach 60-tych XX wieku podejmowano pierwsze próby takiego rozplanowania obszarów miejskich, aby tereny te poprzez rozwiązania tzw. *małej i dużej architektury* utrudniały działania o charakterze przestępczym. Obecnie w projektowaniu układów osiedlowych zauważa się rezygnację z prymatu bezpieczeństwa na rzecz tendencji ruralistycznych, które mają zapewnić ich mieszkańcom miejsca dostosowane do wypoczynku w obrębie zamieszkania oraz możliwość nawiązywania bliższych więzi sąsiedzkich. Najnowocześniejsze dzielnice mieszkaniowe powstają w krajach skandynawskich, Holandii, Wielkiej Brytanii czy Niemczech. Wytworzono tam specyficzny rytuał życia sąsiedzkiego, którego celem nie jest regulacja interakcji w grupie społecznej, ale troska o jakość środowiska zamieszkania. Ważne jest, aby sposób użytkowania wspólnej przestrzeni oraz urządzeń zapewniał ich trwałość, a także nie powodował zakłóceń funkcjonowania całej społeczności.

Aleksander Wallis traktował problem z socjologicznego punktu widzenia, stwierdzając, że „(...) w ocenie podsystemu urbanistycznego najważniejsze są określone możliwości i określone bariery przestrzennych zachowań, jakie osiedle implikuje swym kształtem, kompozycją, wyglądem, programem społecznym i standardem”². Zaniebane, zdewastowane tereny wskazują na brak kontroli nad obszarem ze strony zarządcy oraz zamieszkujących je ludzi. Wszystkie te czynniki przenoszą się pośrednio na poczucie braku satysfakcji życiowej, zwiększenie stresu oraz spadek poczucia bezpieczeństwa ze strony

---

¹ S. Mordwa, *Bezpieczeństwo a kształtowanie przestrzeni*, <http://www.kgipp.geo.uni.lodz.pl/space9/mordwa.pdf> [dostęp: 2004.2014], s.1.

² A. Wallis, *Miasto i przestrzeń*, Warszawa 1977, s. 58.

mieszkańców. Sposobem zapobieżenia problemom wydaje się być odpowiednie projektowanie osiedli oraz wspólne kształtowanie przestrzeni wokół budynków, przy udziale ich lokatorów³.

Fraza *zapobieganie przestępczości przez projektowanie środowiska* (CPTED - *Crime Prevention through Environmental Design*) została wprowadzona do współczesnego języka dzięki książce C. Ray Jeffery'ego wydanej w 1971 roku. Koncepcja opisana w tej publikacji opierała się na przekonaniu, że forma przestrzenna otoczenia wywołuje przyjemne lub nieprzyjemne doznania u potencjalnego sprawcy przestępstwa. To z kolei stymuluje jego wolę do dokonania czynu o charakterze przestępczym. Główne założenie jest następujące – jeśli bodźce wzmacniające zostaną wyeliminowane, przestępstwo nie zostanie popełnione. Inne podejście reprezentowali O. Newman oraz G. Rand. Opierało się ono na empirycznych badaniach związku przestępczości ze środowiskiem fizycznym. Newman, jako architekt, skupił się na specyficznych elementach zaprojektowanego otoczenia. W publikacji *Defensible Space - Crime Prevention through Urban Design* wykazał on związek między formą zabudowy a poziomem przestępczości. Według tego badacza „przestrzeń obronna” musi umożliwiać mieszkańcom stałą obserwację otoczenia, a oni sami powinni wykazywać chęć interwencji w przypadku wystąpienia zdarzenia przestępczego. Zarówno dorobek Jeffery'ego, jak i Newmana, pozwolił na systematyczny rozwój podejścia do eliminacji przestępczości. Współcześnie CPTED to jedno z podstawowych narzędzi, które łącznie z dodatkowymi działaniami, skutecznie eliminuje zjawiska niepożądane. Według Timothy D. Crowe'a, podstawowym założeniem CPTED jest twierdzenie, iż można manipulować przestrzenią fizyczną w celu tworzenia efektów behawioralnych, które z kolei ograniczą liczbę popełnianych czynów zabronionych oraz zmniejszą strach przed przestępczością.

Liczne definicje omawianej koncepcji zawierają elementy wspólne tj.: naturalną obserwację, kontrolę dostępu oraz poczucie własności. Koncepcja zapobiegania przestępczości poprzez kształtowanie przestrzeni to proces złożony z etapów takich jak: projektowanie, tworzenie i utrzymanie przestrzeni fizycznej. Z tego powodu definicja CPTED powinna być rozumiana możliwie szeroko, jako „proces poprawy jakości życia, który obejmuje strategie, metody, techniki i narzędzia kształtowania przestrzeni fizycznej oraz jej

---

³ B. Gronostajska, *Modernizacja przestrzeni publicznej w osiedlach mieszkaniowych z wielkiej płyty*, <http://suw.biblos.pk.edu.pl/downloadResource&mId=156776> [dostęp: 20.04.2014], s. 124.

efektywne użytkowanie i zarządzanie zorientowane na zapobieganie i eliminację przestępczości, zachowań antyspołecznych, jak również redukcję poczucia zagrożenia”⁴.

Przekształcenia przestrzeni sąsiedzkich są działaniami, które prowadzone są w zdecydowanie mniejszej skali niż przekształcenia urbanistyczno-architektoniczne. Są one także o wiele mniej kosztowne, dzięki czemu ta idea znalazła licznych zwolenników. W warunkach polskich nie można mówić o bezpośrednim przeniesieniu obcych wzorców na rodzime realia, występują jednak zbieżności między strukturą społeczną i przestrzenną. Poniżej zostaną zaprezentowane modelowe przykłady bezpiecznych przestrzeni, funkcjonujących w różnych regionach Polski.

Osiedle *Błękitne* w Siechnicach

Pomysł osiedla *Błękitnego* powstał w 2002 roku w Siechnicach pod Wrocławiem. Przy budowie tego obiektu firma Polsystem wraz z Pawłem Ogielskim, jednym z pracowników Politechniki Wrocławskiej, zdecydowała się wdrożyć rozwiązania *Secured by design* w swoim projekcie⁵. Budowa została rozłożona na cztery etapy, z uwzględnieniem zasad projektowania bezpiecznych przestrzeni określonych w holenderskim programie certyfikacyjnym *Politiekeurmerk Veilig Wonen (Policyjny Znak Jakości „Bezpiecznie mieszkać”)*. Pierwszy etap, obejmujący dwa bloki, otrzymał 95 punktów na 100 w ocenie holenderskich ekspertów. Odpowiedzialność za przedłużenie certyfikatu przeniesiono z dewelopera na wspólnotę mieszkaniową, która nie była zainteresowana ponoszeniem kosztów dalszego audytu⁶.

W projekcie tego osiedla skupiono się na wielu detalach, takich jak ustawienie bloków, usytuowanie okien, wejść do klatek schodowych oraz ułożenie traktów komunikacyjnych i parkingów. Osiedle zostało oświetlone tak, aby żadna jego część nie pozostała w półmroku. Na tym obszarze został zamontowany także system kamer, a każdy z mieszkańców ma dostęp do rejestrowanego obrazu na swoim telewizorze. Co ciekawe, nie zatrudniono pracowników ochrony. Istotnym warunkiem funkcjonowania systemu jest

---

⁴R. Głowacki, K. Łojek, E. Ostrowska, A. Tyburska, A. Urban, *CPTED jako strategia zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnej*,

http://www.wspol.edu.pl/cmi/index.php?option=com_remository&Itemid=&func=select&id=7

[dostęp: 20.04.2014], s. 20-28.

⁵ *Ibidem*, s. 61-63.

⁶ J. Czapska, *Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni*, Kraków 2012.

integracja mieszkańców chociaż w takim stopniu, aby znali się oni z *widzenia*⁷. W tym celu organizowane są cykliczne spotkania, m.in.: pikniki, majówki itp. Zabudowa mieszkaniowa została wyłączona z ruchu kołowego, a ciągi pieszo-jezdne umożliwiają dojazd jedynie karetkom pogotowia i służą doraźnym celom transportowym⁸. Projekt miał duże szanse powodzenia, aczkolwiek zawiódł czynnik ludzki – społeczność lokalna nie kontynuowała prac na rzecz bezpieczeństwa.

Osiedle TBS *Prawobrzeże Sp. z o.o.* w Szczecinie

Osiedle przy ulicach Pucka-Wejherowska w Szczecinie zrealizowane jest według zasad projektowania bezpiecznych przestrzeni, jednakże normy te nie są planowo wdrażane w realizowanych przez Towarzystwo Budownictwa Społecznego *Prawobrzeże Spółka z o.o.* inwestycjach. Koncepcja CPTED nie jest również znana osobom odpowiedzialnym za późniejsze zarządzanie i administrowanie budynkami. Wszelkie rozwiązania architektoniczne pozostawia się konkretnemu projektantowi, który w tym wypadku zastosował się do zasad programów prewencji przez kształtowanie przestrzeni, jednocześnie odchodząc od trendów związanych z zamykaniem się. W projekcie uwzględniono elementy łączące naturalną obserwację i kontrolę dostępu z odpowiednim zarządzaniem terenem i jego konserwacją. Bloki oddano do użytku w latach 2000-2001. Zastosowano taki układ budynków, aby mieszkańcy mogli monitorować teren z okien- pilnować dzieci bawiących się na placu zabaw (z którego wydzielono część dla dzieci młodszych oraz boisko dla starszych). W przeciwieństwie do *Osiedla Błękitnego* w tym przypadku usytuowano dobrze oświetlone miejsca parkingowe wewnątrz osiedla. Ponadto klatki schodowe mają podwójne wejście, są również przeszklone, co pozwala na ich obserwację z zewnątrz⁹.

Projekt ten był wykonany w ramach budownictwa społecznego, co nie umożliwiono wykupu mieszkań na własność. Skutkowało to brakiem poczucia odpowiedzialności i poszanowania przestrzeni przez mieszkańców. Początkowe sukcesy nie były kontynuowane, a poziom przestępczości nie odbiega od innych osiedli w Szczecinie. Taka sama sytuacja ma miejsce na osiedlach przy ulicach Chłopskiej oraz Kasztanowej, które są kolejnymi inwestycjami spółki TBS *Prawobrzeże*¹⁰.

---

⁷ *Sztuka architektury, Bezpieczeństwo przez design*, http://www.sztuka-architektury.pl/index.php?ID_PAGE=1000 [dostęp: 20.04.2014].

⁸ J. Czapska, *op. cit.* s. 145-146.

⁹ *Ibidem*, s. 148.

¹⁰ R. Głowacki, K. Łojek, E. Ostrowska, A. Tyburska, A. Urban, *op. cit.* s. 60.

Osiedle *Letnia* w Toruniu

Osiedle *Letnia* w Toruniu wybudowała Młodzieżowa Spółdzielnia Mieszkaniowa, projekt ten otrzymał w 2007 roku nagrodę za prawidłowy kierunek w projektowaniu przestrzeni fizycznej w celu zapobiegania przestępczości, w ramach konkursu *Bezpieczne Osiedle*. Co ciekawe, władze spółdzielni nie znają koncepcji CPTED i SBD, więc założenie przybrało swoją formę zupełnie przypadkowo- przy wykorzystaniu poprzednich doświadczeń. Nadzór nad osiedlem sprawuje Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych *Motywacja*, jego członkowie pełnią codzienny dyżur, podczas którego obserwują zapis z kamer monitoringu. Zgodność tego projektu z zasadami *Zapobiegania Przestępczości Poprzez Odpowiednie Kształtowanie Otoczenia*, tak samo jak w przypadku osiedla w Szczecinie, nie była zamierzona. Może to wskazywać na słabą znajomość tej idei wśród osób budujących osiedla, aczkolwiek deweloperzy i projektanci sami starają się zwiększyć bezpieczeństwo osiedli, korzystając ze swoich wcześniejszych doświadczeń w tworzeniu bezpiecznych przestrzeni¹¹.

Przedszkole miejskie nr 3 w Szczytnie

Problemy związane z brakiem bezpieczeństwa na terenie przedszkola miejskiego nr 3 w Szczytnie skłoniły jego władze do zwrócenia się do Wyższej Szkoły Policji o pomoc. Obiekt był miejscem gromadzenia się elementu przestępczego i chuligańskiego, dewastowano urządzenia zewnętrzne, elewację, ogrodzenie, dokonywano też licznych włamań. Działania lokalnej jednostki Policji okazały się niewystarczające, a władze miejskie nie dysponowały środkami pozwalającymi na całodobowy nadzór¹². Pracownicy WSPol w ramach grantu Komitetu Badań Naukowych opracowali strategię przeciwdziałania przestępczości i patologiom społecznym, którą następnie przekazano administratorowi przedszkola. Miał on zająć się jej wdrożeniem i utrzymaniem osiągniętego stanu rzeczy. Pozwoliło to na późniejsze dokonanie obiektywnej oceny wyników rewitalizacji obiektu przez Wyższą Szkołę Policji.

Władze przedszkola, zgodnie z zaleceniami, zleciły naprawę ogrodzenia i uzupełnienie braków w żywopłocie, ograniczenie nieuprawnionego ruchu pieszo-kołowego - wyznaczono specjalne trasy dla dzieci i rodziców. Ponadto zasugerowano świadome kształtowanie roślinności, a cały teren doświetlono poprzez zastosowanie detektorów ruchu i naprawienie latarni. W 2004 roku ostatecznie zakończono prace remontowe. Cały eksperyment odniósł

---

¹¹ J. Czapska, *op. cit.*, s. 149.

¹² R. Głowacki, K. Łojek, E. Ostrowska, A. Tyburska, A. Urban, *op. cit.* s. 63.

ogromny sukces, głównie dzięki pomocy okolicznych mieszkańców, rodziców dzieci korzystających z placówki oraz Straży Miejskiej. Niestety stopniowy spadek zaangażowania tych podmiotów w zachowanie uzyskanego efektu spowodował, że już w 2007 roku przedszkole nie przeszło tzw. *testu życia bociana*¹³. Utrzymanie zamierzonego celu uzależnione jest od realizacji wszystkich założeń koncepcji, a w tym przypadku brak środków finansowych i ograniczona świadomość organów administracji lokalnej powoduje, że projekt nie spełnia oczekiwań.

Park miejski w Szczytnie

W 1995 roku dokonano rewitalizacji parku miejskiego w Szczytnie, wówczas koncepcja CPTED nie była w Polsce jeszcze znana, więc zmiany nie przyniosły zakładanych rezultatów. Zaniedbania sprzyjały zachowaniom przestępnym, rozbojom, gwałtom, pobiciom oraz wandalizmowi. Sukces transformacji terenu przedszkola miejskiego nr 3 zachęcił władze miasta Szczytna do wykorzystania zdobytych doświadczeń w celu poprawy bezpieczeństwa na terenie parku. Pierwszy etap zmian obejmował podstawowe działania zmierzające do uporządkowania przestrzeni parku, czyli poprawę widoczności poprzez świadome kształtowanie roślinności, uzupełnienie braków w oświetleniu oraz naprawę ławek i koszy na śmieci. Kolejny etap miał miejsce w 2009 roku, wówczas wytyczono nowe alejki, zainstalowano latarnie, a obiekty małej architektury wykonano z materiałów „wandaloodpornych”. Wszystkie te działania miały podnieść poziom bezpieczeństwa osób przebywających na tym terenie, a sam projekt okazał się niewątpliwym sukcesem. Przywrócono dawną funkcję parku, o czym świadczy liczba jego codziennych użytkowników oraz spadek liczby interwencji podejmowanych przez lokalną jednostkę policji¹⁴.

Teren kampusu Politechniki Krakowskiej

Teren kampusu Politechniki Krakowskiej (Czyżyny) graniczy z dwoma nowohuckimi osiedlami- Dywizjonu 303 i Oświecenia, które uchodzą za szczególnie niebezpieczne. W 2004 roku powstał raport Rady Osiedla Studenckiego PK pt.: *W cieniu zagrożeń*, z którego wynikało, iż co drugi mieszkaniec kampusu obawiał się chuliganów. Modyfikacja terenu

---

¹³ *Test życia bociana* polegał na umieszczeniu atrapy bociana wraz z gniazdem na pniu ściętego drzewa. Przez kilka lat bocian opierał się wandalom, jednak w 2007 roku został skradziony, co można traktować jako oznakę spadku zainteresowania ze strony mieszkańców.

¹⁴ R. Głowacki, K. Łojek, E. Ostrowska, A. Tyburska, A. Urban, *op. cit.*, s. 61-63.

opierała się głównie na poprawie niedociągnięć projektowych tj. zagospodarowaniu terenu prowadzącego z części dydaktycznej do domów studenckich. Drogę doświetlono w odpowiedni sposób, a zieleń przerzedzono, aby nie stanowiła kryjówki dla potencjalnego napastnika. Podmiotem zaangażowanym w plan modernizacji było m.in. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Krakowie, które uruchomiło dodatkową nocną linię autobusową na teren kampusu, dzięki czemu studenci nie musieli pokonywać pieszo niebezpiecznego odcinka drogi. Co więcej do programu włączono obszar przejścia podziemnego łączącego teren PK z przystankami autobusowymi- zainstalowano dodatkowe oświetlenie, tworząc efekt *świecącego prześwitu*, usunięto graffiti i zastosowano odpowiednio dobraną kolorystykę ścian. Na terenie kampusu powstały także boiska do koszykówki i siatkówki, zamontowano grille, nowe ławki i stoły do tenisa. Zieleń urządzono w sposób przemyślany, posadzono nowe drzewa i kwiaty. Badania wskazują, że powyższe zmiany znacznie przyczyniły się do wzrostu poczucia bezpieczeństwa wśród studentów, a uzyskane efekty podtrzymywane są zgodnie ze schematem *konkretny problem-konkretne rozwiązanie*¹⁵.

Zespół Szkół Technicznych w Elblągu

Komenda Miejska Policji oraz Zespół Szkół Technicznych przy ul. Grottgera w Elblągu od września 2011r. wdrażają program zapobiegania przestępczości poprzez kształtowanie przestrzeni fizycznej. Realizacja projektu wspierana jest przez Urząd Miejski. Zmiany przestrzeni objęły likwidację zakrzaczeń i zarośli, co poprawiło wygląd otoczenia szkoły oraz zniechęciło osoby niepożądane do przebywania na jej terenie. Nadal prowadzone są korekty nasadzeń, zmiany przebiegu ciągów komunikacyjnych oraz wymiana elementów małej architektury tj.: ławek, latarni, koszy na śmieci. Modyfikacja terenu miała na celu przede wszystkim podniesienie poziomu bezpieczeństwa oraz „otwarcie” terenu szkoły na ul. Grottgera. Obszar szkoły jest rozległy, w związku z czym zmiany wymagają sporo czasu i ciągłego podtrzymywania uzyskanych efektów. Ponadto w Elblągu została przeprowadzona rewitalizacja pięciu przedszkoli, których teren został zagospodarowany przy wykorzystaniu doświadczeń zdobytych przy modyfikacji Zespołu Szkół Technicznych. Nie są to jedyne przykłady wykorzystania dorobku strategii CPTED w zagospodarowaniu elbląskich terenów. Komenda Miejska Policji przy opracowywaniu planu zmian zagospodarowania

---

¹⁵ J. Czapska, *op. cit.*, s. 153-154. *Konkretny problem- konkretne rozwiązanie*- stałe monitorowanie potrzeb i zagrożeń na terenie kampusu, wprowadzanie zmian adekwatnych do aktualnego problemu, np.: nasilające się kradzieże- znakowanie wartościowych przedmiotów, napady- kursy samoobrony.

przestrzennego również uwzględnia elementy przedmiotowej strategii. Ponadto Spółdzielnia Mieszkaniowa *Sielanka* także spełnia w znacznej mierze standardy CPTED, a sama spółdzielnia prowadzi dalsze prace przy rewitalizacji kolejnych obiektów¹⁶.

19. Dzielnica w Warszawie

Na wstępie należy podkreślić, iż realizacja założeń koncepcji CPTED nie była celem Pro Urba Invest, inwestora osiedla 19 Dzielnica w Warszawie. Autorzy projektu, spółka *JEMS Architekci*, stworzyli jednak alternatywę dla zalewających stolicę osiedli grodzonych, tworząc otwartą i bezpieczną przestrzeń. To właśnie brak ogrodzeń jest według dewelopera największym atutem tego miejsca. Z założenia niebezpieczna okolica przemysłowa została uporządkowana poprzez logiczną strukturę urbanistyczną i modułową architekturę. Koncepcja autorów zakłada wyraźne zróżnicowanie przestrzeni: otwartych i ogólnodostępnych (ulice i place), półprywatnych (wewnętrzne dziedzińce) oraz wewnątrz do dyspozycji mieszkańców. Założenia te, pomimo braku bezpośredniego nawiązania do koncepcji CPTED, są w dużej mierze zgodne z jej zasadami. Transparentność formy oraz rozlokowanie budynków pozwalają na kontrolę obszaru osiedla przez jego mieszkańców i pracowników części usługowej. Ogólnodostępne przestrzenie miejskie, place zabaw, deptaki, ulice, sklepy i kawiarnie powstające na osiedlu mają sprzyjać rozwojowi życia społecznego i swobodnemu przemieszczaniu się ludzi. *19. Dzielnica* charakteryzuje się brakiem bram na pilot oraz płotów, które sztucznie fragmentują przestrzeń, tworząc kastowe struktury¹⁷ które pogłębiają społeczne nierówności. Najwyższe budynki są usytuowane na zamknięciach osi widokowych, co tworzy rodzaj dyskretnego parawanu, zapewniającego poczucie bezpieczeństwa i komfortu mieszkańcom¹⁸. *19. Dzielnica* to interesujący pomysł, stanowiący konkurencję dla osiedli zamkniętych, który dodatkowo spełnia główne założenia programu kształtowania bezpiecznych przestrzeni¹⁹, pomimo faktu, iż oficjalnie nie nawiązano do koncepcji CPTED.

---

¹⁶ R. Papierowski, *Zapobieganie przestępczości poprzez kształtowanie przestrzeni fizycznej*, http://www.elblag.policja.gov.pl/p_d_f/bezp_przest.pdf [dostęp: 20.04.2014], s. 3.

¹⁷ Kasta- w Indiach, zamknięta grupa społeczna zajmująca określoną pozycję w hierarchicznym układzie społecznym lub grupa społeczna wyróżniająca się bogactwem, przywilejami, specjalnością zawodową itp., Słownik Języka Polskiego PWN.

¹⁸ M. Tomczak, *19 Dzielnica Warszawy JEMS Architekci*, *Architektura i biznes*, nr 4/2012, http://www.architekturaibiznes.com.pl/start.php?opt=sites&item_id=1756.

¹⁹ S. Prószyńska- Rządca, *19 Dzielnica w Warszawie*, *Architektura*, nr 01/2012/208, s. 52-59.

Bezpieczne osiedle

W Warszawie koncepcja kształtowania bezpiecznych przestrzeni wcielana jest w życie także za pomocą programu prewencyjnego *Bezpieczne osiedle*, którego podstawowym założeniem jest poprawa stanu bezpieczeństwa stołecznych osiedli. W związku z tym dokonano m.in. rewitalizacji parku u zbiegu ul. Grochowskiej i Podskarbińskiej. Ponadto na terenie wszystkich dzielnic Warszawy działa 125 Grup Osiedlowych, złożonych z dzielnicowych, strażników miejskich oraz mieszkańców-członków rad osiedli oraz przedstawicieli delegatur Biura Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego. W ramach programu w latach 2007-2012 rozwiązano aż 28 229 problemów²⁰. Zdaje się, że tego rodzaju inicjatywa jest idealnym uzupełnieniem rewitalizacji lub samego tworzenia osiedli bezpiecznych, gdyż zakłada ona uaktywnienie lokalnego społeczeństwa do podejmowania działań na rzecz ochrony mienia. Jest to brakujący element całego konspektu kształtowania bezpiecznych przestrzeni.

Podsumowanie

Koncepcja poprawy bezpieczeństwa poprzez kształtowanie przestrzeni jest efektywnie wdrażana w projektach obejmujących najbardziej problematyczne obszary wielu miast europejskich. Rezultaty tych świadomie podejmowanych działań są na tyle zadowalające, że inwestycje te zyskują coraz więcej zwolenników. W Polsce idea *Security by design*, koncepcja CPTED oraz wiele innych traktowane są niestety jako eksperymenty, przeprowadzane przy udziale pracowników naukowych renomowanych uczelni. Deweloperzy- w celach marketingowych- posługują się jedynie najmocniejszymi punktami tych założeń, nie realizując ich kompleksowo. Sprzedając niejako przyszłe poczucie bezpieczeństwa finalizują transakcję i przenoszą odpowiedzialność za dalsze wdrażanie projektów na wspólnoty mieszkaniowe. Świadomość zarówno mieszkańców jak i administratorów takich obiektów jest zatrważająco niska, co skutkuje często zaniechaniem działań prewencyjnych i tym samym niepowodzeniem całego projektu. Z analizy wielu polskich przykładów wynika, iż inicjatorzy takich pomysłów popełniają ten sam błąd,

---

²⁰ M. Łań, *Program bezpieczne osiedle służy mieszkańcom*, <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/program-bezpieczne-osiedle-s-u-y-mieszka-com> [dostęp: 20.04.2014]; *Bezpieczne osiedle*, <https://bezpieczna.um.warszawa.pl/bezpieczenstwo-publiczne/bezpieczne-osiedle> [dostęp: 20.04.2014].

polegający na nałożeniu odpowiedzialności za te obiekty na osoby zupełnie do tego nieprzygotowane.

Podstawą koncepcji CPTED jest zastosowanie takich projektów architektonicznych, które umożliwiają ograniczenie zjawisk niepożądanych. Istotą są rozwiązania, które poza zmniejszeniem przestępczości dają szansę na wzmocnienie więzi społecznych. Niepokojący jest fakt, iż rodzimy rynek deweloperski preferuje rozwiązania izolujące, lokując zamożniejsze warstwy społeczne w osiedlowych enklawach. Liczne przypadki takich założeń widoczne są w centrach miast, gdzie odseparowane prestiżowe budynki kontrastują z blokami z wielkiej płyty. Ogradzanie oraz zamykanie przestrzeni sąsiedzkich jest motywowane względami bezpieczeństwa, jednak szczelne izolowanie ma liczne wady²¹. Alienowanie grup mieszkańców nie sprzyja budowaniu właściwych relacji nie tylko sąsiedzkich, ale i międzyludzkich.

Koncepcja CPTED w Europie, przede wszystkim w krajach skandynawskich, jest z powodzeniem realizowana przy rewitalizacji obszarów niebezpiecznych. Dzięki entuzjazmowi i zaangażowaniu społeczności lokalnych projekty zagospodarowania przestrzeni spełniają swoją funkcję. W Polsce wszelkie próby uzyskania podobnych efektów skutkują tworzeniem osiedli zamkniętych, a rewitalizacje zrealizowane z wykorzystaniem koncepcji CPTED są nieudolnie zarządzane i konserwowane. Jednakże pojawia się szansa na stworzenie hybrydy- konsensusu między osiedlem grodzonym i otwartym. Same rozwiązania architektoniczne nie rozwiążą z pewnością problemu przestępczości na osiedlach mieszkalnych, kluczowa w tym przypadku jest współpraca mieszkańców, organów władz miejskich i określonych służb (Policji, Straży Miejskiej). Brak zaangażowania ze strony obywateli niweczy pracę inicjatorów rewitalizacji oraz architektów. Najważniejsze nadal wydaje się być podnoszenie świadomości społecznej, przykładowo poprzez programy takie jak *Bezpieczne Osiedle*. Należałoby więc wprowadzić odpowiedni system szkoleń oraz liczne akcje informacyjne, mające na celu edukację zarówno projektantów, deweloperów, jednostki administrujące, jak i przyszłych użytkowników takich przestrzeni.

---

²¹ J. M. Chmielewski, *op. cit.*, s.99-100.

Wykaz źródeł:

Publikacje zwarte

Chmielewski J. M., *Teoria Urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*, Warszawa 2010.

Czapska J., *Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni*, Kraków 2012.

Pluta K., *Przestrzenie publiczne miast europejskich*, Warszawa 2012.

Artykuły i publikacje internetowe

Bezpieczne osiedle, https://bezpieczna.um.warszawa.pl/bezpieczenstwo_publiczne/bezpieczne-osiedle

Głowacki R., Łojek K., Ostrowska E., Tyburska A., Urban A., *CPTED jako strategia zapewniania bezpieczeństwa społeczności lokalnej*, http://www.wspol.edu.pl/cmii/index.php?option=com_remository&Itemid=&func=select&id=7.

Gronostajska B., *Modernizacja przestrzeni publicznej w osiedlach mieszkaniowych z wielkiej płyty*, <http://suw.biblos.pk.edu.pl/downloadResource&mId=156776>.

Łań M., *Program bezpieczne osiedle służy mieszkańcom*, <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/program-bezpieczne-osiedle-s-u-y-mieszka-com>.

Mordwa S., *Bezpieczeństwo a kształtowanie przestrzeni*, <http://www.kgipp.geo.uni.lodz.pl/space9/mordwa.pdf>.

Papierowski R., *Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni fizycznej*, http://www.elblag.policja.gov.pl/p_d_f/bezp_przest.pdf.

Prószczyńska- Rządca S., *19 Dzielnic w Warszawie, Architektura*, nr 01/2012/208, s. 52-59.

Strażnik-kwartalnik dla strażników miejskich i gminnych, nr1/2011,
http://www.strazmiejska.torun.pl/files/13467541975045d6951b6d8/Strażnik%20nr%201_2011.pdf.

Sztuka architektury, Bezpieczeństwo przez design, http://www.sztuka-architektury.pl/index.php?ID_PAGE=1000.

Tomczak M., *19 Dzielnic Warszawy JEMS Architekci*, „Architektura i biznes”, nr 4/2012, http://www.architekturaibiznes.com.pl/start.php?opt=sites&item_id=1756.